

Facts & Figures: Occasioneel spijbelen in Vlaanderen

Hoeveel jongeren spijbelen?

Deze bijdrage geeft een overzicht van het spijbelen in Vlaanderen. De interesse voor spijbelen wordt vooral aangewakkerd door het toenemend aantal problematische spijbelaars en de ermee verbonden toegenomen aandacht en concrete initiatieven op het terrein. Zowel in de JOP-monitor 2 (2008) als in de JOP-monitor 3 (2013) wordt gepeild naar spijbelgedrag. Dat maakt het mogelijk het zelfgerapporteerd occasioneel spijbelen in Vlaanderen in kaart te brengen. In beide vragenlijsten wordt spijbelen gedefinieerd als elke afwezigheid op school terwijl de leerling er eigenlijk wel had moeten zijn. Tabel 1 presenteert de verdeling van occasioneel spijbelen in Vlaanderen.

Tabel 1: Frequentieverdeling zelfgerapporteerd spijbelen in het secundair onderwijs in Vlaanderen.

	JOP-monitor 2 (2008)	JOP- monitor 3 (2013)
N	2819	2874
Doelgroep	14 - 30 jaar	14 - 30 jaar
Nooit	73,3%	76,9%
1 keer	8,0%	6,8%
2 keer	4,5%	4,6%
3 keer	3,1%	2,2%
Meer dan 3 keer	11,0%	9,5%

Algemeen vallen twee zaken op. Ten eerste wordt duidelijk dat de meerderheid van de leerlingen in Vlaanderen aangeven nooit te spijbelen. Ongeveer 75% van de leerlingen heeft geen enkele keer gespijbeld gedurende het afgelopen schooljaar. Daar dient, ten tweede, meteen aan toegevoegd te worden dat de proportie leerlingen die wel eens spijbelt vele keren groter is dan de groep van geregistreerde problematische spijbelaars in Vlaanderen¹. Dat betekent dat het

¹ De groep problematische spijbelaars in Vlaanderen is kleiner dan 2% van de totale schoolbevolking van het secundair onderwijs in Vlaanderen.

spijbelgedrag van een aanzienlijke proportie spijbelaars zich nooit ontwikkelt tot zeer problematische proporties.

Wie zijn deze jongeren dan?

De gegevens van het JOP geven een representatief beeld van het aantal occasionele spijbelaars in Vlaanderen. Deze databestanden zijn echter niet geschikt om spijbelen meer in detail te onderzoeken. Het rapport 'Van occasionele tot reguliere spijbelaar: een onderzoek naar het profiel van spijbelaars en de invloed van school en omgeving op spijbelen' biedt onze deze mogelijkheid wel en presenteert de resultaten van een van de eerste grootschalige onderzoeken naar spijbelen in Vlaanderen. Tabel 2 schetst het profiel van de spijbelende leerling op basis van het geslacht, het leerjaar, het opleidingsniveau van de moeder en de onderwijsvorm. We zien, ten eerste, dat jongens meer spijbelen dan meisjes. Ten tweede spijbelen leerlingen meer naarmate ze zich in een hoger leerjaar bevinden. Spijbelen is ten slotte ongelijk verdeeld naar opleidingsniveau. Enerzijds wordt er meer gespijbeld naarmate de moeder over een lager diploma beschikt, anderzijds wordt er meer gespijbeld in het TSO en het BSO in vergelijking met het ASO.

Tabel 2: Frequentieverdeling zelfgerapporteerd spijbelen in het secundair onderwijs in Vlaanderen naar enkele sociaaldemografische kenmerken.

Spijbelen	Geen enkele keer	Minstens 1 keer	N
Geslacht			
Meisjes	83,7%	16,3%	1913
Jongens	80,9%	19,1%	2135
			$X^2 = 5,622$ (df=1), $p < 0,010$
Leerjaar			
3 ^{de} leerjaar	86,7%	13,3%	1348
4 ^{de} leerjaar	80,5%	19,5%	1409
5 ^{de} leerjaar	82,5%	17,5%	553
6 ^{de} leerjaar	76,7%	23,3%	623
7 ^{de} leerjaar	80,2%	19,8%	11
			$X^2 = 34,831$ (df=4), $p < 0,001$
Opleidingsniveau moeder			
Laaggeschoold	76,6%	23,4%	552
Middengeschoold	81,3%	18,7%	1194
Hooggeschoold	82,7%	17,3%	1332
			$X^2 = 9,176$ (df=2), $p < 0,010$
Onderwijsvorm			
ASO	86,2%	13,8%	1098
TSO	84,7%	15,3%	1572
BSO	76,3%	23,7%	1381
			$X^2 = 50,973$ (df=2), $p < 0,001$

Spijbelkenmerken

Een van de doelstellingen van het project bestond er in te onderzoeken in welke mate er zich verschillen aftekenen tussen occasionele spijbelaars bovenop het courant gemaakte onderscheid op basis van de frequentie. We bespreken vijf kenmerken van het spijbelen: (1) de spijbelduur, (2) het medeweten van de ouders, (3) de spijbelplaats, (4) alleen spijbelen versus in groep spijbelen, en (5) het tijdstip van de beslissing om te gaan spijbelen. Tabel 3 geeft de procentuele verdeling weer van deze spijbelkenmerken.

De spijbelduur verwijst naar de continuïteit van de ongeoorloofde afwezigheid. We zien dat er zich grote verschillen aftekenen in de spijbelduur tussen de bevraagde spijbelaars. Het aantal spijbelaars dat zijn spijbelbeurt beperkt tot 1 les, een halve dag of een volledige dag bedraagt telkens ongeveer 20%. Het aantal leerlingen dat langer dan drie opeenvolgende dagen afwezig blijft, is net als leerlingen die meer dan 10 keer spijbelden beperkt.

Het medeweten van de ouders geeft het aantal spijbelaars weer waarvan de ouders op de hoogte zijn van het spijbelgedrag. Ongeveer de helft van de spijbelaars geeft aan nog nooit gespijbeld te hebben terwijl de ouders daarvan wisten. Bovendien vermoedt de meerderheid van deze jongeren dat hun ouders kwaad zouden zijn mocht het spijbelen ontdekt worden. De andere helft spijbelde wanneer hun ouders daarvan op de hoogte waren. Dat is opvallend veel. Daarmee gelijklopend staan de spijbelplaats en de personen waarmee men eventueel spijbelde. Meer dan de helft van de spijbelaars spijbelt thuis en een groot deel spijbelt alleen, of samen met een ouder, grootouder of voogd.

Het onderscheiden van het tijdstip van de beslissing om te spijbelen kan meer inzicht opleveren over het voorkomen van berekend spijbelen. De verdeling van het tijdstip van de beslissing om te spijbelen, doet vermoeden dat de zelf-gerapporteerde wijze van bevraging een vorm van occasioneel spijbelen blootlegt die meestal in geregistreerd spijbeldata ontbreekt. Ongeveer 40% van de bevraagde spijbelaars besliste reeds de dag voordien te zullen spijbelen.

De gepresenteerde gegevens leiden tot drie besluiten. Ten eerste stellen we vast dat al bij al slechts een minderheid van de jongeren effectief spijbelt. Het grote deel van de jongeren die effectief de stap zetten, beperken zich bovendien tot occasioneel spijbelgedrag. Deze groep van occasionele spijbelaars is ten tweede ongelijk verdeeld. Jongens spijbelen iets meer dan meisjes en het zijn vooral jongeren met een laag opleidingsniveau die spijbelen. Daarnaast wordt er meer gespijbeld door leerlingen in de derde graad. Onze gegevens tonen ten derde dat de groep van occasionele spijbelaars een heterogene groep vormen. Zo zien we dat de vijf spijbelkenmerken (de spijbelduur, het medeweten van de ouders, de spijbelplaats, alleen spijbelen versus in groep spijbelen, en het tijdstip van de beslissing om te gaan spijbelen) meer variatie in occasioneel spijbelgedrag verklaren in vergelijking met de spijbelfrequentie. De meerwaarde van het onderzoeken van verschillende spijbeltypes is het onder de aandacht brengen van meer verdoken of minder opvallende spijbeltypes. Zo blijkt dat in de groep van occasionele spijbelaars meer gespijbeld wordt met medeweten van de ouders dan aanvankelijk gedacht. Voor een grondige beschrijving van de gepresenteerde bevindingen en de daaruit

geformuleerde aanbeveling voor het beleid verwijzen we naar het eindrapport (Keppens, Spruyt, & Roggemans, 2014)².

Tabel 3: Procentuele verdeling van vijf spijbelkenmerken

<i>Ik spijbelde meestal... (N: 726)</i>	
...niet langer dan 1 les	23,4%
...langer dan 1 les, maar niet langer dan een halve dag	20,9%
...langer dan een halve dag, maar niet langer dan een hele dag	21,9%
...langer dan 1 dag, maar niet langer dan 3 opeenvolgende dagen	30,0%
...langer dan 3 opeenvolgende dagen	3,7%
<i>Ben je dit schooljaar wel eens van school weggebleven zonder geldige reden (=spijbelen) terwijl je ouders of voogd hiervan wisten? (N: 731)</i>	
Nee, en mijn ouders zouden kwaad zijn als ik spijbelde	41,7%
Nee, en mijn ouders zouden het niet zo erg vinden als ik spijbelde	5,7%
Ja, maar mijn ouders gaven hiervoor geen toestemming	18,1%
Ja, en mijn gaven hiervoor toestemming	34,5%
<i>Ik verbleef tijdens het spijbelen meestal... (N: 719)</i>	
...thuis	55,8%
...op school	4,3%
...in het openbaar waar volwassenen mij konden zien bv. op café	17,8%
...op een verdoken plaats waar volwassenen mij niet konden zien bv. bij andere vrienden thuis	9,0%
...op een andere plaats	13,1%
<i>Ik was tijdens het spijbelen meestal... (N: 689)</i>	
...alleen	39,3%
...met mijn lief of vrienden die ook op mijn school zitten	28,9%
...met mijn lief of vrienden die op een andere school zitten	11,3%
...met mijn lief of vrienden die niet meer naar school gaan	4,4%
...met een ouder, grootouder of voogd	13,1%
...met een broer of zus	3,0%
<i>Ik besliste meestal... (N:708)</i>	
...méér dan één dag van tevoren om te gaan spijbelen	14,0%
...de dag voordien om te gaan spijbelen	25,0%
...de dag zelf – op weg naar school – om te gaan spijbelen	21,9%
...de dag zelf – op school – om te gaan spijbelen	12,4%
...op het ogenblik zelf – zonder het op voorhand te plannen – om te gaan spijbelen	26,7%

² Keppens, G., Spruyt, B., & Roggemans, L. (2014). Van occasionele tot reguliere spijbelaar: Een onderzoek naar het profiel van spijbelaars en de invloed van school en omgeving op spijbelen. (OBPWO 11.03). Brussel: Vrije Universiteit Brussel, Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.